

ALKO VIIPALEIKSI JA YKSITYISILLE?

Kauppa- ja teollisuusministeriössä äskettäin valmistunut valtionyhtiöiden yksityistämistä koskeva selvitys ”Visio yksityistämisestä Suomessa 1990-luvulla” hahmottelee suunnitelmaa, jonka mukaisesti valtio asteittain joko kokonaan luopuisi yksin tai enemmistöosakkaana omistamistaan yhtiöistä tai ainakin enemmistöosuuksistaan niissä. Selvitys käsittelee toisistaan aika tavalla poikkeavia yrityksiä, sekä teollisuusyhtiöitä, energiayhtiöitä, liikelaitoksia ja rahalaitoksia että niiden lisäksi vielä Finnairia ja Alkoa, joista varsinkin Alkolla on yhteiskunnassamme aivan oma, lainsäädäntöön perustuva roolinsa.

Tarkastelun lähtökohdat ovat pääosin käytännöllisiä, talous- ja yhteiskuntapolitiikan tavoitteista johdettuja, mutta osin myös ideologisia, jolloin valtion osuuden vähentäminen talouselämässä nähdään arvona sinänsä. Valtionyhtiöiden yksityistämistä tarkastellaan teollisuuspoliittisin, liiketaloudellisin, elinkeinopoliittisin ja osin myös puolustuspoliittisin perustein sekä tehokkuuden ja kilpailun lisäämisen näkökulmasta.

Alkon osalta tarkastelu päättyy esitykseen, jonka mukaan ”ravintolayhtiöt voidaan yksityistää kokonaan” ja ”teollisuustuotannon ja kaupan osalta yksityistämismahdollisuuksia on tutkittava kilpailu- ja alkoholipoliittista taustaa vasten”.

Selvitystyö on Alkoa ajatellen lähtökohdiltaan aivan liian kapea. Sosiaali- ja terveyspoliittiset tekijät, jotka ovat Suomen alkoholijärjestelmän ja siten myös Alkon olemassaolon keskeisiä perusteita, jäävät tarkastelussa asiallisesti kokonaan sivuun. Edellä lainatussa alkoholien tuotannon ja kaupan mahdollista yksityistämistä koskevassa esityksessä tosin lyhyesti viitataan alkoholipoliittikkaan yhtenä arviointiperusteena.

Kieltolain kumoamisen jälkeen Suomeen luotiin eduskunnan päättämällä lainsäädännöllä alkoholijärjestelmä, jonka tavoitteena on ohjata alkoholien valmistusta ja kauppaa niin, että alkoholista aiheutuvat sosiaaliset ja terveydelliset haitat olisivat mahdollisimman pienet, sekä rajoittaa alkoholiin liittyvää yksityistä voitontavoittelua ja suunnata alkoholista saatava tuotto ensisijaisesti yhteiskunnan käyttöön.

Alkon viipaloiminen ja yksityistäminen merkitsisi luopumista liki kuusi vuosikymmentä sitten luodusta alkoholijärjestelmästä. Ennen kuin tällainen päätös tehdään, on vastattava kysymykseen, ovatko maamme alkoholijärjestelmälle asetetut tavoitteet käyneet epäajamukaisiksi.

Tutkimusten mukaan alkoholien aiheuttamat sosiaaliset ja terveydelliset haitat lisääntyvät alkoholien kulutuksen kasvun myötä. Kulutuskäyrät ovat meillä monet vuodet osoittaneet yläviistoon, joskin nousu näyttää nyt menneitä vuosia ahtaampien taloudellisten aikojen koitettua pysähtyneen, ja jopa pientä laskua on havaittavissa. Kulutuksen taso on kuitenkin tuntuvasti korkeampi kuin vuosikymmen sitten.

Jos alkoholin tuotanto ja kauppa yksityistettäisiin, kulutus mitä ilmeisimmin lähtisi tun-
tuvaan kasvuun. Yksityistä yrittäjää ei niinkään kiinnostaisi alkoholin kulutuksen hillitse-
minen eikä alkoholin riskikäytön vaaroista tiedottaminen, vaan ensisijainen kiinnostuksen
kohde olisi alkoholin valmistamisesta ja myymisestä saatava liikevoitto.

Kun kulutuksen kasvua seuraisi alkoholihaittojen lisääntyminen, se puolestaan olisi kas-
vava haaste yhteiskunnan sosiaali- ja terveystaloukselle. Nämä palvelut kärsivät kuitenkin
jo nyt voimavarojen niukkuudesta, ja luvassa on lisää supistuksia. Tämä johtaa entistä tiu-
kempaan kamppailuun voimavarojen jaosta, ja tässä kamppailussa alkoholin aiheuttamien
sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien hoitaminen uhkaa jäädä toissijaiseksi.

Maamme alkoholijärjestelmän yhtenä tavoitteena on ohjata alkoholin valmistuksesta ja
kaupasta saatava hyöty yhteiskunnan käyttöön. Tämä tavoite on myös varsin hyvin toteutu-
nut. Valtio sai alkoholista vuonna 1990 noin 8,5 prosenttia kaikista tuloistaan. Tuotto koos-
tuu erilaisista veroista sekä Alkon liikevoitosta, joka oli viime vuonna 1,17 miljardia mark-
kaa. Mikäli alkoholin tuotanto ja kauppa yksityistettäisiin, tämä summa tai mahdollisten
alkoholia koskevan verotuksen muutosten jälkeen ainakin osa siitä jäisi tulematta yhteis-
kunnan käyttöön.

Alko käyttää vuosittain tuntuvia summia alkoholitutkimukseen sekä alkoholipoliittiseen
ja alkoholin riskikäyttöä ehkäisevään ja riskikäytön vaaroista kertovaan tiedottamiseen. Täl-
lainen toiminta tuskin olisi yksityisten yritysten vapaaehtoisen kiinnostuksen kohteena. Siitä
tupakkatehtaat ovat oiva esimerkki.

Maamme alkoholijärjestelmän lähtökohtana olevat tekijät ja sille asetetut tavoitteet ei-
vät ole olennaisesti muuttuneet. Siltä suunnalta ei löydy perusteita Alkon viipaloinnille ja
yksityistämislle.

Alko ei tietystikään ole yrityksenä mikään itsetarkoitus, vaan sen asemaa ja tulevaisuut-
ta on tarkasteltava nimenomaan lainsäädäntöön perustuvan alkoholijärjestelmän taustaa
vasten. Alko ei ole vain alkoholin tuotantoa ja kauppaa harjoittava yritys, vaan sillä on myös
lain määräämiä alkoholipoliittisia viranomaistehtäviä. Niiden siirtäminen hallintovirano-
maisten vastuulle selkiyttäisi Alkon kuvaa yrityksenä, mutta ei välttämättä lisäisi jous-
vuutta mainittujen tehtäviä hoitamisessa.

Alkon kehittämiseen vaikuttaa olennaisesti myös se, että se on tytäryhtiöineen mittava
palveluyritys. Sekä Alkon palveluja käyttävien kansalaisten että Alkon itsensä etujen mu-
kaista on, että se ottaa vakavasti tämän tehtävänsä ja pitää huolen sekä myymiensä tuotteiden
että palvelujensa tasosta.